

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо порядку складання планів реагування у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій на підприємствах, установах та організаціях

I. Загальні положення

Призначення планів

Призначення планів з питань ЦЗ полягає в обґрунтуванні цілей і шляхів їх досягнення на основі визначення комплексу завдань і робіт, а також ефективних методів, способів і ресурсів усіх видів, необхідних для захисту населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Суб'єкти, що здійснюють планування

Суб'єктами, що організують та здійснюють планування на відповідному рівні і забезпечують виконання розроблених планів є органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та суб'єкти господарювання, відповідно до своїх повноважень.

Організація планування

Робота з розробки планів зазвичай включає чотири основні етапи:

I етап передпланова проробка структури та змісту плану, можливих варіантів розвитку подій.

На цьому етапі здійснюється збір та аналіз вихідних даних, аналізування можливих варіантів розвитку подій, формулювання та постановка цілей і завдань, визначення шляхів досягнення поставлених цілей і виконання завдань, попередні розрахунки фінансових і матеріальних витрат для цієї діяльності.

II етап організаційно-підготовчий.

На даному етапі, визначаються виконавці, здійснюється їх підготовка до роботи, визначається загальний обсяг роботи щодо розробки плану, проводиться розрахунок часу та розподіляються обов'язки.

III етап практична розробка плану.

На даному етапі здійснюється практична розробка і оформлення проекту плану, формуються і збираються пропозиції, складається програма дій (визначається конкретний перелік заходів і робіт для досягнення поставлених цілей і виконання завдань), розраховуються необхідні ресурси та їх джерела, уточнюються розрахунки фінансових та матеріальних витрат на виконання запланованих заходів і загальний кошторис, уточнюється рішення з окремих питань, визначаються безпосередні виконавці заходів і робіт, опрацьовуються

питання організації взаємодії з органами управління, установами і організаціями, спільно з якими планується виконання заходів.

IV етап узгодження та затвердження плану.

На цьому етапі проект плану проходить узгодження в заінтересованих центральних або місцевих органах виконавчої влади, органах управління та організаціях, підписується та подається на затвердження відповідній посадовій особі.

Безпосередня робота щодо планування заходів цивільного захисту визначається розпорядчим документом (директива, наказ, розпорядження, організаційні вказівки), у якому має бути визначено основних розробників плану (посадові особи), посадовців, що готують пропозиції до проекту плану, основні організаційні питання з підготовки пропозицій до проекту плану, а також термін подання проекту плану на затвердження.

Пропозиції в проект плану повинні містити конкретні заходи, що мають забезпечити досягнення цілей, виконання завдань та ефективно використання ресурсів. Терміни розроблення, формування і подання пропозицій визначаються з урахуванням часу необхідного для їх розгляду та узгодження.

Планування реагування

Планування реагування на надзвичайні ситуації (далі – НС) є однією з найважливіших функцій управління у сфері цивільного захисту, яке здійснюється на основі певних принципів.

Принципи це керівні положення, основні правила для будь-якої діяльності.

До загальних принципів планування реагування на НС відносять:

- 1) цільову направленість;
- 2) системність;
- 3) безперервність;
- 4) збалансованість;
- 5) оптимальність використання ресурсів;
- 6) адекватність рівня загрози та заходів реагування.

Вибір та обґрунтування цільової направленості (цілей), кінцевої мети, результатів реагування на НС є найважливішим принципом планування. Чітко та зважено визначені кінцеві цілі є вихідним пунктом планування.

Ефективність та реальність планів значною мірою залежить від ступеню реалізації принципу системності. Цей принцип вимагає, щоб планування охоплювало всі сфери діяльності суб'єкта господарювання, враховувало тенденції, зміни та зворотні зв'язки між усіма елементами (об'єктами, процесами).

Важливою проблемою та передумовою життєздатності планування є забезпечення його безперервності. Процес планування в організації має здійснюватись постійно в межах установленого циклу. Розроблені плани мають постійно змінювати один одного.

Однією із найважливіших вимог до планових рішень є забезпечення оптимальності використання застосовуваних ресурсів. Використання ресурсів повинно орієнтуватись на потреби і реальні можливості, які враховують стан

суб'єкта та можливість інтенсифікації діяльності застосовуваних ресурсів (сил та засобів), максимально повну реалізацію наявних резервів тощо.

Важливою якісною характеристикою плану виступає його збалансованість, тобто необхідна і достатня кількісна відповідність між взаємозв'язаними розділами та показниками плану. Збалансованість являє собою визначальну умову обґрунтованості планів, реальності їх виконання. Головним її проявом є відповідність між потребами в ресурсах та їх наявністю.

Принцип збалансованості вимагає також планування ресурсного забезпечення готовності до швидкої та адекватної реакції на зміни умов функціонування.

Принцип адекватності планування щодо об'єкту та умов його функціонування виходить з того, що оскільки постійної мінливості зазнають небезпечні чинники, які створюють загрозу життю і здоров'ю людей, причини їх виникнення, технології реагування на загрози, остільки методи планування, показники та розділи планів, організація самого процесу їх розробки повинні постійно переглядатись, а при необхідності розроблюватись та застосовуватись поліпшені або принципово нові методи та процедури планування.

II. Організаційні основи (підходи до) розроблення планів реагування на НС

Відповідно до положень Кодексу цивільного захисту України реагування на надзвичайні ситуації та ліквідація їх наслідків це скоординовані дії суб'єктів забезпечення цивільного захисту, **що здійснюються відповідно до планів реагування на надзвичайні ситуації**, уточнених в умовах конкретного виду та рівня надзвичайної ситуації, і полягають в організації робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, припинення дії або впливу небезпечних факторів, викликаних нею, рятування населення і майна, локалізації зони надзвичайної ситуації, а також ліквідації або мінімізації її наслідків, які становлять загрозу життю або здоров'ю населення, заподіяння шкоди території, навколишньому природному середовищу або майну.

Сутність планування, як функції управління, полягає в обґрунтуванні цілей реагування на НС і шляхів їх досягнення на основі визначення комплексу завдань і робіт, а також ефективних методів, способів і ресурсів усіх видів, необхідних для виконання цих завдань та встановлення їх взаємозв'язку.

Планування є основною ланкою та організаційним початком всього процесу реалізації цілей реагування на НС.

Мета планування полягає у створенні системи планових документів, які визначають зміст та певний порядок дій для забезпечення ефективного реагування на НС. Процес планування повинен передбачати можливість коригувати процеси і приводити їх до необхідної рівноваги до, під час та після виникнення НС.

Планування повинно бути реальним, цілеспрямованим, конкретним, точним, гнучким, перспективним, базуватися на глибоко продуманих рішеннях, обґрунтованих розрахунках та враховувати специфіку і особливості об'єктів суб'єкту господарювання. Воно має проводитися завчасно та забезпечувати

своєчасне введення планів в дію, особливо під час раптового виникнення надзвичайних ситуацій.

Основні питання, що мають бути відображені у планах реагування на надзвичайні ситуації на об'єктах суб'єкта господарювання є:

- постановка та актуалізація цілей і завдань реагування на НС;
- визначення функцій, обов'язків та взаємовідносин між учасниками реагування;

- встановлення порядку, правил, обмежень, графіків і планів виконання заходів і робіт;

- отримання інформації про загрозу або виникнення НС та доведення її до керівництва;

- оповіщення про загрозу або виникнення НС працівників, населення й зацікавлені (взаємодіючі) організації;

- моніторинг, прогнозування та оцінка обстановки, управління ризиками виникнення НС;

- прийняття оперативних рішень і доведення їх до виконавців, реєстрація ключових рішень і підстав для їх прийняття;

- управління силами і засобами;

- організація взаємодії;

- контроль виконання прийнятих рішень.

Зміст і структура планів реагування на надзвичайні ситуації, організація їх розроблення, узгодження, затвердження, коригування та введення в дію визначаються керівником територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, до складу якої входить суб'єкт господарювання з урахуванням рекомендацій ДСНС України та її територіальних підрозділів.

Плани підписуються керівником, який відповідає за стан цивільного захисту суб'єкта господарювання, погоджуються з керівниками відповідних ланок територіальної підсистеми ЄДСЦЗ і територіальних підрозділів ДСНС України та затверджуються керівником суб'єкта господарювання.

Розроблені в плані реагування заходи повинні знайти узгоджене, правильне і адекватне відображення в планах реагування на надзвичайні ситуації відповідних структур територіальної підсистеми ЄДСЦЗ, або галузі, області, району, а також територіальних підрозділів ДСНС України і формувань цивільного захисту які планується залучати до реагування на НС.

III. Структура та зміст плану реагування на надзвичайні ситуації на об'єктах (об'єкті) суб'єкта господарювання.

Структура плану

План реагування на НС на об'єктах (об'єкті) суб'єкта господарювання складається з:

- титульного аркушу;

- текстової (оперативної) частини;

- додатків (текстових, графічних, картографічних та довідкових документів);

- аркушу погодження.

Текстова частина складається з п'яти розділів та додатків до плану:

Розділ I. Загальні положення.

Розділ II. Висновки з аналізу безпеки на об'єктах суб'єкту господарювання.

Розділ III. Організація і порядок виконання заходів щодо попередження надзвичайних ситуацій (в режимі повсякденного функціонування).

Розділ IV. Організація і порядок виконання заходів при загрозі та/або виникненні надзвичайної ситуації.

Розділ V. Організація забезпечення дій щодо реагування на НС.

Додатки.

У розділі I. Загальні положення викладаються:

Призначення та мета плану реагування. Основні завдання реагування на НС та цілі, які заплановано досягти.

Порядок введення розділів плану в дію (в залежності від встановленого режиму функціонування).

У розділі II. Висновки з аналізу безпеки на об'єктах суб'єкту господарювання викладаються:

Перелік виробництв (цехів, відділень, виробничих дільниць) і окремих об'єктів, на яких існує загроза виникнення аварій.

Перелік усіх можливих небезпечних подій (аварій), в тому числі й малоймовірних, можливості і умови їх виникнення на об'єктах (технологічних блоках, апаратах, машинах тощо), сценарії їхнього розвитку і оцінка наслідків, у т. ч.:

наявність небезпечних речовин, небезпечних режимів роботи обладнання і об'єктів;

потенційні види безпеки для кожного об'єкту (технологічного блоку, апарату, машини тощо) і процесу, що проходить у ньому;

прогнозовані сценарії виникнення і розвитку можливих аварій, що призводять до реалізації потенційних небезпек;

небезпечні чинники, що притаманні визначеному виду безпеки, який реалізується під час аварії;

наслідки впливу небезпечних чинників аварії (масштаби зон руйнування, ураження людей і зараження місцевості тощо) на сусідні об'єкти (території) і людей з урахуванням властивостей цих об'єктів і їхнього взаємного розташування для кожного рівня аварії;

безпечні зони й місця захисних споруд (сховищ, укриттів, споруд) та шляхи евакуації (такі, що не потрапляють під вплив небезпечних чинників аварії).

Розподіл аварій в залежності від їх масштабу:

перший рівень – аварії, що характеризуються розвитком подій в межах одного виробництва (цеху, відділення, виробничої дільниці), яке є структурним підрозділом підприємства (об'єкта).

другий рівень – аварії, що характеризуються переходом за межі структурного підрозділу і розвитком подій в межах підприємства (об'єкта).

третій рівень – аварії, що характеризуються розвитком і переходом за межі території підприємства (об'єкта), можливістю впливу небезпечних чинників аварії на населення та інші підприємства (об'єкти), що розташовані поблизу, а також на довкілля.

Оцінка можливості та умов переходу аварії від нижчого до вищого рівня.

У розділі III. Організація і порядок виконання заходів щодо попередження надзвичайних ситуацій (в режимі повсякденного функціонування) викладаються:

Функції та обов'язки керівного складу і сил реагування до виникнення аварії, під час і після аварії, а також взаємовідносини між учасниками реагування.

Порядок, правила, обмеження, терміни та графіки виконання заходів і робіт:

заходи та порядок моніторингу, прогнозування, оцінки обстановки, управління ризиками виникнення аварій;

заходи щодо попередження аварій, забезпечення безпеки персоналу та населення, стійкого функціонування об'єктів;

заходи з підготовки керівного складу, органів управління та сил до реагування;

навчання персоналу та позаштатних аварійних формувань діям в умовах аварії;

заходи щодо створення резервів матеріальних і фінансових ресурсів для запобігання та ліквідації наслідків аварій, умови та порядок їх використання;

заходи з підтримання готовності органів управління та сил до реагування.

У розділі IV. Організація і порядок виконання заходів при загрозі та/або виникненні надзвичайної ситуації викладаються:

а. Функціонування у режимі підвищеної готовності

Порядок введення режиму підвищеної готовності.

Організація оповіщення про загрозу виникнення аварії та порядок інформування про ситуацію, що складається, прогноз її розвитку.

Обов'язки посадових осіб щодо подання інформації та проведення оповіщення, хто, кому, куди, у які терміни, якими каналами (способами) передає інформацію (сигнали оповіщення).

Перелік, порядок та терміни виконання заходів у режимі підвищеної готовності.

Організація управління силами і засобами.

Організація взаємодії.

Організація контролю виконання плану.

б. Функціонування у режимі надзвичайної ситуації

Порядок введення режиму надзвичайної ситуації.

Організація термінового оповіщення про виникнення аварії та порядок інформування про ситуацію, що складається, прогноз її розвитку.

Обов'язки посадових осіб щодо подання інформації та проведення оповіщення, хто, кому, куди, у які терміни, якими каналами (способами) передає інформацію (сигнали оповіщення).

Перелік, порядок та терміни виконання заходів у режимі надзвичайної ситуації.

Організація управління силами і засобами при проведенні аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Перелік, порядок та терміни виконання заходів щодо захисту персоналу, населення та майна.

Організація взаємодії між органами управління і силами задіяними у реагуванні на аварію.

Організація контролю виконання запланованих заходів та прийнятих оперативних рішень.

У розділі V. Організація забезпечення дій щодо реагування на НС.

Спостереження та аналіз обстановки:

завдання спостереження та аналізу обстановки;

сили що залучаються до ведення спостереження та аналізу;

організація проведення спостереження, узагальнення та аналізу отриманих даних.

Медичне забезпечення:

завдання медичного забезпечення;

сили та засоби, що залучаються до виконання завдань медичного забезпечення;

організація надання медичної допомоги постраждалим.

Хімічне забезпечення (при необхідності):

завдання хімічного забезпечення;

сили та засоби, що залучаються до локалізації та ліквідації хімічного зараження.

Інженерне забезпечення:

завдання інженерного забезпечення;

сили та засоби, що залучаються до виконання завдань інженерного забезпечення.

Протипожежне забезпечення:

завдання протипожежного забезпечення;

сили та засоби, що залучаються до виконання завдань протипожежного забезпечення.

Матеріально - технічне забезпечення:

завдання матеріально - технічного забезпечення;
сили та засоби, що залучаються до виконання завдань матеріально -
технічного забезпечення.

У додатках до плану доцільно викласти наступне:

1. Аналітична довідка про результати аналізу небезпеки на об'єктах суб'єкта господарювання, яка має містити:

використану вихідну інформацію або посилання на документи, в яких вона міститься;

опис використаних методів аналізу й методик оцінки або відповідні посилання на них;

результати розрахунків, оцінок, прогнозів.

2. Календарний план підготовки та реагування на загрозу та/або виникнення надзвичайних ситуацій.

3. Перелік органів управління, сил і засобів що залучаються до реагування на загрозу та/або виникнення надзвичайних ситуацій (у т. ч. взаємодіючих), їх реквізити, призначення та можливості.

4. Схема організації управління та взаємодії при реагуванні на загрозу та/або виникнення надзвичайних ситуацій.

5. Схема зв'язку при реагуванні на загрозу та/або виникнення надзвичайних ситуацій.

6. Цільові плани ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (по кожному виду прогнозованих надзвичайних ситуацій).
